

PROFESSIONAL SOCIAL WORK - CARE FOR PERSONAL WELL

Abstract: The article presents the relevance of the social worker profession and the need for its application. The main purpose of the profession is to assist people with problems in adjusting to society. The main objective of social work is to ensure a quality standard of living for all members of society through the implementation of effective policies, strategies and programs.

Author information:

Lora Rashkova
PhD
Faculty of Education
at Konstantin Preslavsky – University of Shumen
✉ l.rashkova@shu.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:

social work, social activity, profession,
social worker, client

Социалната работа е необходима професия, която спомага за разрешаването на възникналите социални проблеми в обществото. В съвременното общество отношението към хората със социални проблеми е мерило за хуманност.

Социална работа се отнася до подобряване на живота на всеки член на обществото като оказваната помощ търпи промяна, съобразно географските, социално икономически, народопсихологически и политически условия на живот, като се влияе и от индивидуалното развитие на хората и техните общности. През различните етапи от историческото развитие социалното подмагане намира своето начало в помощ за спасяването на рода, преминава в оказване на жизнена помощ за ближния, намира разнообразни форми на благотворителност и подкрепа и накрая достига до институционализирането и превръщането на дейността по подобряване живота на хората в елемент от функционирането на държавата .

Главната цел на социалната работа е осигуряването на качествен стандарт на живот на всички членовете на обществото, чрез реализиране на ефективни политики и стратегии, гарантиращи равновесие между индивидуалната жизнена дейност и условията на средата и защита от жизнено неблагоприятие. Означава подпомагане на индивидите, общностите и групите в процеса на тяхната интеграция и социална адаптация, както и разрешаването на техните социални и личностни проблеми [14].

Категорията „социална работа“ в специализираната литература се разглежда от позицията на системния подход, като система от вида “социален работник – клиент“. Основава се на необходимостта от предоставяне на помощ. По своята същност тя е човешка, обществена, професионална и най-вече социална дейност и е свързана със стремеж към постигане на определено социално благополучие. Включва в себе си както практиката така и нейното управление [10,с.7].

Явлението социална работа е сложно и многозначно и включва дейности, интерпретации и проблеми от различни области на обществения живот.

Теоретичните основи на социалната работа, като обществено явление и професионална практика започват да се разработват в България относително късно – през 90-те години на XX век. Това е периодът, когато възниква нуждата от специалисти, притежаващи нови теоретични и практически умения, отговарящи на потребностите както на обществото, така и на потребителите на социални услуги.

Социалната работа е професия – институционализирана дейност на специално подготвени специалисти, които притежават личностни, комуникационни и професионални качества и умения. В България институционализацията на тази професионална дейност, утвърждаваща социалната работа като професия и професионална практика започва, когато се въвежда обучение в бакалавърска и магистърска степен по специалност „Социални дейности“.

Професията „социална работа“ акцентира върху грижа за благополучието на отделната личност, социалната справедливост и достойнството на индивида. [10,с.8].

Според В. Илиева [2,с.106] личността се прилага по отношение на всеки човек, доколкото той индивидуално отразява значими черти на конкретното общество, в което живее. Основните характеристики на всяка личност са: самосъзнанието, ценностните ориентации, социалните отношения, относителната самостоятелност и отговорност за своите постъпки.

В. Илиева сочи, че [1,с.194] в съвременната епоха човечеството преживява сложни процеси от прогресивен и регресивен характер. От една страна някои страни извършиха рязък скок напред във всички сфери на обществения живот, но у други – например в Африка, Азия и Латинска Америка се наблюдават не прогресивни движения, а регресивни: не се развиват производителните сили, стотици хора живеят в мизерия, нямат свое информационно пространство.

Необходимостта от професията „социален работник“ възниква от сложната социална среда, в която живеем, затрудненията на отделни хора да се адаптират към социалния живот. Основното предназначение на професията е да подпомага хората с проблеми в приспособяването към обществото, да създадат или възстановят своя личен статус, т.е. социалната работа е процес, ангажиран с усъвършенстване качествата на живот на хората чрез различни многообразни дейности, насочени към социална промяна. Отношението към хората със социални проблеми във всяко общество е мярка за неговата хуманност. Като подход и отношение към личността с проблеми социалната работа съществува от десетилетия.

Социалната работа е помагача професия. Нейната мисия е да даде възможност на хората да развият техния пълен потенциал, да обогатят живота си. Тя е съсредоточена върху разрешаването на проблема и промяната. Социалният работник е носител на промяната на отделния човек и семейство.

Социалната работа се занимава с хора, които имат проблеми с организиране на съществуването си, приспособяването си, общуването си. Тези проблеми са многолики и ето защо социалната работа се осъществява в следните основни направления:

- според възрастта на клиента тя е ориентирана към децата, младежите, включително семействата им, към възрастните, старите хора, особено самотните;
- според спецификата на проблемите има особености в социалната работа с бедни, с лица с девиантно поведение, с хора от различни етнически групи;
- според естеството на оказаната помощ се провежда превантивна социална работа при възникнал проблем.

Социалната работа е многолика, изпълнена с противоречия, силно организирана с усъвършенстване на социума [13].

Социалната работа като професия. Професията е вид трудова дейност (служба или занятие), която изисква продължително и интензивно обучение и владение на специализирани знания и умения и обикновено се регулира от професионална организация, етически кодекс и процес на лицензиране или сертификация.

Социалната работа започва като практика и благотворителност, професионализира се през 20 век и се институционализира като „професията на 21 век“. Днес социалната работа вече е академична специалност, със самостоятелна образователна програма и специализация, която обхваща областите на работа с личност в „затворени“ и „отворени“ групи, работа в общността и работа в областта на социалната политика. Тя подпомага социалната промяна и решаването на проблеми в човешките взаимоотношения. Принципите - човешки права и социална справедливост са фундаментални за социалната работа [15].

Социалната дейност е такъв вид човешка дейност, която се основава на съответното социално или друго законодателство. Изпълнява се от длъжностните лица в съответните социални структури по повод решаването на социални проблеми на лица, групи и общности от населението. Държавни, частни, нестопански организации, отделни лица или сдружения на граждани извършват социални дейности [7,с.105].

К. Леков пише, че [3,с.97] “социалната дейност е процесът на действие и начинът на отношение на хората към проблемите от социалната сфера на обществото, в съответствие с изискванията за постигането и поддържането на социалното благополучие или за ограничаване до възможния минимум на социалното неблагоприятие“.

Принципите на социалната дейност са: принципът на хуманизъм, социална справедливост, свобода на личността, социално партньорство, зачитане правата на клиента, професионална етика и морал, компетентна намеса, информирано съгласие, конфиденциалност и др.

Целите на социалната дейност са насочени към смекчаване на последиците от бедност, социална изолация на индивиди и групи. Те са в отговор на потребностите на хората, изживяващи негативни последици като жертви на насилие, бездомни, зависими, с девиантно поведение, нихилизъм, инвалидност, в неравностойно социално положение, дезадаптация, проблеми в междуличностните отношения, проблеми в партньорството и брака, заболявания, престъпност и др. Целите са насочени още към осъществяване на реформи, водещи до утвърждаване на институциите на социалната политика, поглед към индивида и неговата социална среда.

Обекти в социалната работа са индивиди, групи, общности – хора, нуждаещи се от подкрепа и помощ. Те принадлежат към различни слоеве в социалното пространство и срещат затруднения в организирането на ефективното си съществуване. Това са хора в неравностойно социално положение, в криза.

Субекти в социалната работа са всички хора, организации и институции, които провеждат и управляват социалната дейност [8,с.28-30].

Социалният работник е експерт, който при взаимодействието си с клиента е в състояние да повлияе по професионално-методичен път върху психосоциалните процеси в отделната личност. Присъствието на морални ценности и стойности у личността на професионалиста се изграждат чрез едно добро, съвременно, висококвалифицирано образование. [8,с.49].

В. Иванова [6,с.80] счита, че с бързото развитие на информационните технологии, науката и техниката, световна тенденция на пазара на труда е нарастващата потребност от все

по-квалифицирани кадри. Мисията на образователната среда е чрез образованието да се осигури необходимият опит, гарантиращ успешно включване в обществото.

В. Иванова [5,с.82] пише, че според чл. 6 от Конституцията на България всички хора са равни пред закона и се раждат свободни и равни по достойнство и права. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

Устойчивото развитие е такова развитие, което удовлетворява потребностите на днешното време, но не поставя под опасност способността на бъдещите поколения да задоволяват своите потребности.

Според Н. Радев [9,с.24] социалната работа е дейност, насочена към оказване на помощ на хора, нуждаещи се от нея, неспособни без странична помощ да решат свои жизнени проблеми, а в много случаи и да живеят.

Социалната работа е система. Нейната структура се състои от няколко самостоятелни, но зависими един от друг **елементи**: субект, съдържание, управление, обект, средства, функции и цели.

Обект на науката социална работа е реално съществуващата действителност природна или социална. Всеки обект има много страни и свойства, които могат да станат предмет на самостоятелно изучаване. Например човекът като обект на изучаване, може да се разглежда от различни гледни точки. В съответствие с това обект на социалната работа е процес на връзки, взаимодействия, взаимовлияния на механизми, способности и средства за регулация на поведението на социални групи и личности, способстващи за реализацията на техните жизнени сили и социална субективност.

Предмет на науката социална работа според български изследователи е изучаването на онези страни от социалните явления като маргинализация, инвалидизация, икономическа несъстоятелност, умствена и физическа непълноценност и др., които изключват хората от нормалните обществени отношения [9,с.25-26].

Мисията на социалния работник е благородна, но условията за нейното осъществяване са далеч от идеалните, като решаване на чужди проблеми. Обучавайки хората самостоятелно да разрешат своите проблеми социалния работник променя общественото съзнание и използва своите професионални и личностни възможности да повлияе върху самосъзнанието на конкретната личност, общност, нация, обществото и човечеството [4,с.289].

Социалният работник може да се счита за професионалист, когато отговаря на изискванията на професията – притежава личностен и професионален потенциал – има определен принос за социалната политика и социалната практика, осъществява своята дейност по социална адаптация, помощ, корекция, рехабилитация върху отделния човек и върху различните категории население. Внася в професионалната дейност индивидуален творчески, новаторски компонент като осъзнава развитието си на собствената си личност и професионална индивидуалност. Притежава необходимото ниво от професионални и личностни знания, качества и умения. Социално активен е в обществото [4,с.301].

Професионалните роли и съответно професионалния профил на социалнопедагогическите специалисти се определят от обществените условия. Тази особеност налага непрекъсната динамика и промени в изискванията към професионалните им качества и способности.

През последните години професионалната компетентност придобива нови измерения във връзка с динамичните промени в общественото развитие и социалните взаимоотношения.

Наред с базисните теоретични знания за методите, формите и подходите в социалната и социално-педагогическата дейност и уменията за тяхното практическо приложение се появява естествена необходимост и от допълнителни компетентности, свързани с удовлетворяване потребностите на все повече – и като численост, и като разнообразие – потребители на образователни и социални услуги.

Етническото и културното многообразие вследствие на глобализационните и миграционните процеси и перспективата за все по-интензивни междуличностни взаимоотношения с представители на различни култури определят значимото място на интеркултурната компетентност в системата на общата професионална компетентност на социално-педагогическите кадри [11,с.133].

Методи на социалната работа

Методите са начините за постигане на определена цел. Социалната работа е практическа дейност, която се ръководи от методите в рамките на тази дейност. Методите отговарят на въпроса как се извършва тази дейност.

Социалната работа е дейност, която протича на различни равнища. Това е композиционно-структурен подход, който обособява и диференцира отделни нива, на които протичат работните дейности и работните връзки. Съществуват следните равнища:

- *Микроравнище* - помагачата дейност се осъществява под формата на индивидуално взаимодействие с клиента. Методите са: социална работа с индивидуален случай и свързване със случая, интервюиране на клиентите и индивидуално консултиране.

- *Мезоравнище* - социалната работа протича в рамките на малки групи от клиенти. Тези малки групи могат да бъдат естествени малки фамилни групи. Помощта се извършва посредством общуване и взаимодействие в групата, която се състои от различни клиенти, събрани заедно, за да се справят със сходни проблеми. Методите са: фамилна социална работа и социална работа с група.

- *Макроравнище* - помагачата дейност е ориентирана към големи социални групи, към обществени социални групи уязвими категории клиенти. Методите са: социална работа с общност, социални програми, социални проекти, обществени информационни кампании.

Класификация на методите според характера на дейността:

- Методи за проучване
- Методи за анализ
- Методи за оценяване
- Методи за планиране
- Методи за интервенция

Класификация на методите според фазата от процеса на социална работа, в която се реализират:

- Методи в начална фаза или методи за поставяне на начало на работния процес
- Методи в работна фаза
- Методи за приключване

Класификация на методите за интервенция – посочват се различни начини за работа според това какво въздействие се оказва върху клиента:

- Методи за промяна
- Методи за корекция
- Методи за подкрепа

Класификация на методите според сферата на личността, върху която указват въздействие:

- Методи за информиране обхващат когнитивните процеси (разказ, разяснение/обяснение, писмени средства)
- Методи, които влияят върху поведението на клиента тренинг, игра, упражнение, поведенческа инструкция, пример, директивни техники (използват се при клиенти с поведенчески проблеми)
- Методи за влияние върху съзнанието на личността беседа, дискусия, убеждаване, пример
- Методи за влияние върху чувствата терапевтични методи и дейности, техники за ефективно слушане [12].

Заключение: Социалната работа е институционализирана дейност на специално подготвени специалисти, които притежават личностни, комуникационни и професионални качества и умения. Социална работа като професия акцентира върху грижа за благо на отделната личност и социалната справедливост. Главната цел на социалната работа е осигуряването на качествен стандарт на живот на всички членовете на обществото, чрез реализиране на ефективни политики, стратегии и програми. За постигане на целите на социалната дейност се използват различни методи и средства.

References:

1. **Иlieva, V.**, Direction of the social change - progress and regression, SocioBrains, Issue 52, December 2018 pp. 192-196, ISSN 2367-5721 (online), www.sociobrain.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilijeva., Bulgaria, 2018.
2. **Иlieva, V.**, Obshtestvoto I funkcionirane na choveka v nego, Shumen, 2020.
3. **Ivanov, P.**, Problemi na sotsialnata rabota, Sbornik: Obrazovanie, praktika, nauchni izsledvaniya, S., 2007.
4. **Ivanov, P.**, Teoria i metodologia na sotsialnata rabota, Shumen, 2015.
5. **Ivanova, V.**, Demographic policy in Bulgaria, SocioBrains, www.sociobrain.com, Bulgaria, Issue 64, December 2019, pp. 78-91, ISSN 2367-5721 (online), (SJIF = 5.985) – (български език), 2019.
6. **Ivanova, V.**, Population age in Bulgaria - trends and policies, SocioBrains, Issue 63, November 2019, pp. 71-82, ISSN 2367-5721 (online), www.sociobrain.com, Bulgaria, 2019.
7. **Kusev, I.**, D. Dimova, Sotsialna politika i sotsialni deinosti: Analizi, eseta i tekhnologii, S., 2003.
8. **Miteva, P.**, Metodi v pomagashnite profesii, Burgas, 2006.
9. **Radev, N.**, Osnovi na sotsialnata rabota, Pleven, 2017.
10. **Sotirova, V.**, Osnovi na sotsialnata rabota, Univ. izdatelstvo „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, 2011.
11. **Zdravkova. B.**, Profesionalen profil na socialnia rabotnik v konteksta na interkulturnata perspektiva, Nauchni trudove na Rusenski universitet -2011, Tom 50, seria 6.2, Ruse, 2011.
12. https://referatite.org/metodite-na-socialnata-rabota-syshtnost-i-vidove-osnovni-metodicheski-ponqtiq/26343/ref/p2_19.02.2019.
13. <https://pomagalol.com/art/socialniqt-rabotnik-kachestva-za-rabota-i-rol-i-v-mejdunarodna-sreda/5674>
14. **journals.uni-vt.bg > getarticle Minev, T .** Sotsialnata rabota kato deinost i obshtestvena praktika, 2011.
15. **simpleidea.org > sotsialnata-rabota-kato-profesiya-obshta harakteristika** 16.01.2014.